

Kazakistan'da Tarihi Canlandırın ve Milli Kimliği İnşa Eden Müzeler¹

Yard.Doç.Dr. Ayşegül AYDINGÜN*

Özet: Günümüzde müzeler, sadece değerli sanat eserlerinin sergilendiği mekanlar olmaktan çıkmış, aynı zamanda toplumların tarihlerinin yeniden yazıldığı ve milli kimliklerinin yeniden inşa edildiği mekanlar haline gelmiştir. Dolayısıyla, toplumsal tarih müzeleri sosyal bilimciler için bir araştırma alanı olmuştur. Bu makalede, Kazakistan'ın bağımsızlığı sonrasında Almatı ve Çimkent'te kurulmuş iki müzeden hareketle, Kazak milli kimliğinin nasıl yeniden üretildiği ve Kazakistan tarihinin nasıl yeniden yazıldığı incelenmektedir. Ayrıca, bu makale müzecilik, ulus-devlet ve ideoloji ilişkisini hem kurumsal hem de sembolik açıdan irdelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Müzecilik, ulus-devlet, milli kimlik, tarih yazımı, Kazakistan

Milli kimliği, sosyalist bir içeriğe kavuşturarak bir Sovyet kimliği yaratma çabasıyla dünya tarihine adını yazdıran eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin bir üyesi olan Kazakistan'da müzecilik, bağımsızlıkla birlikte güçlenen ve milli kimliğin sosyalist içeriğini de millileştirmek isteyen milliyetçi bir anlayışla gelişmektedir. Müzeciliğin, sosyo-kültürel ve siyasi yönleri irdelendiğinde, Kazakistan'ın, bağımsızlık sonrasında milli kimliğini yeniden kurgularken izlediği kültürel canlanma politikasının temel kurumsal araçlarından biri olduğu görülmektedir. Müzeciliğin kurumsal temelde gelişmesinde, 19. yüzyılda güçlü bir biçimde gündeme gelen milliyetçilik ya da ata-köken probleminin itici bir etmen olduğuna kuşku yoktur (Kundakçı 1999: 1083-1084; Arsebük 1983: 66). Müzeciliğin, kültürel olduğu kadar ideolojik ve siyasi bir boyut taşıdığı da yadsınamaz bir gerçektir (Anderson 1983; Hall 1997; Skrypnik 2004; Ditchchev 2001). Müzeciliğin bu boyutlarıyla gerek teorik, gerekse pratik olarak kendine zemin bulduğu ülkelerden biri de Kazakistan'dır.

Kazakistan'da müzecilik-siyaset ilişkisinin sürekliliği ve dönüşümü, Sovyet dönemi müzeleri ve bağımsızlık sonrası müzecilik anlayışı karşılaştırıldığında açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Kazakistan'da yapılan araştırma,² ülke-

* Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü / ANKARA
aydingun@metu.edu.tr

deki müzecilik tarihi, sergilenen malzeme türleri ve yürütülen arkeolojik kazıların niteliği ve finansmanı dikkate alındığında, müzeciliğe gösterilen kamusal ilgi ve devlet desteğinin, gerek Sovyet döneminde, gerekse bağımsızlık döneminde oldukça güçlü olduğunu göstermiştir. Bu makalede iki müzeden hareketle, çokkültürlülük ile tekkültürlülük arasında bir denge kurma çabası içerisindeki Kazakistan'da, Kazak milli kimliğinin nasıl yeniden üretildiği ve yakın tarihin nasıl yeniden yazıldığı incelenecektir. Söz konusu müzelerden biri, Almatı'da bulunan 'Siyasi Baskı-Sürgün Tarihi Müzesi' (*Muzei İstorii Palitičeskih Represii- Siyasi Kurgın-Surgın Tarihi Müzesi*); diğeri ise Çimkent'te bulunan 'Siyasi Baskı-Sürgün Kurbanları Müzesi'dir (*Siyasi Kurgın-Surgın Kurbanları Müzesi*). Ancak bu iki müzeyi ele almadan önce müzecilik, ulus-devlet ve tarih ilişkisi üzerinde durmak faydalı olacaktır.

Müzelerin İdeolojik ve Siyasi Boyutu

Çağımızda müze sayıları sadece artmakla kalmayıp, biçim ve içerik olarak da çeşitlenmiştir. Müzelerin, çeşitliliğini göz önünde bulundurduğumuzda, sanat müzelerinin ve toplumsal tarih müzelerinin farklı kategoriler olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Aslında müzelerin sadece kıymetli sanat eserlerinin ve koleksiyonların sergilendiği mekanlar olmadığı anlayışı çok eskiye uzanmamaktadır. Müzelerin tarihle 19. yüzyılda, özellikle de 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra tanıştıklarını söyleyebiliriz. Bu tarihe kadar, sergilenen eserlerle tarih ve toplum arasında bir ilişki kurulmuyordu. 20. yüzyılda ise, sıradan insanların tarihine duyulan ilginin yüzyılın özellikle ikinci yarısından sonra giderek artması, toplumsal tarih müzelerinin kurulmasını sağlamıştır. O nedenle, günümüzde anlaşıldığı anlamı ile müze terimi, aslında yeni bir terimdir ve sadece sanat ile sınırlı kalmayıp birçok konuyu içeren, birçok disiplini ve insanı ilgilendiren önemli bir kurumdur. Günümüzde müzeler yerel tarih, sosyal tarih, etnik veya dinsel grupların tarihi, bilim, teknoloji, endüstri veya savaş tarihi, tarihsel şahsiyetler veya olaylar ve bunlarla ilgili günlük yaşama dair olabilmektedir.

Toplumsal tarih müzelerinin incelenmesi ve verdiği mesajların anlaşılması, sosyal bilimler açısından son derece önemlidir; çünkü müzelerin birçok durumda, mevcut egemen ideolojiyi yansıtan mekanlar olduğu varsayılır. Müzelerin modernite, ulus-devlet ve tarih ile olan ilişkisi dikkate alındığında, müzelerin modern ve milliyetçi ulus-devlet içindeki düzenin ve hatta siyasi sınırların belirlenmesi ve güçlendirilmesinde oynadığı rol yadsınamaz (Macdonald 1996: 2-7).

Gelişmekte olan ülkelerin müzeciliğin kurumsallaşmasında sarfettikleri büyük çabada, ulusal kimlik yaratmak ve dünya devletleri arasında bir yer edinme kaygısı yatar. O nedenle, günümüzde müze kurmak, adeta modern bir devlet olabilmenin ön koşulu haline gelmiştir (Hudson ve Nicholls 1985: X). Bu

çerçeve de müzeler, ulusların kendilerini *hayali bir cemaat* olarak sunabildikleri önemli mekanlardır; sembolik anlamlar üzerinden ulusu anlatır ve inşa ederler (Anderson 1983).

Aslında her müzenin bir duruşu vardır. Her müze, dünyayı veya parçası olduğu toplumu görme biçimi önerir. Belirli varsayımları vardır; belirli konuları ele alır; bazılarını ele almaz. Ulusal siyasi konuları ele aldığı anda ise ulusal kimliğin üreticisi ve taşıyıcısı olur. Bu bağlamda geçmişi yeniden üretir. Geçmişini yeniden üreten, aslında bugündür, fakat elbette bu tamamıyla keyfi bir yeniden üretim değildir. Zira çerçeveyi belirleyen ve bazı sınırlar koyan da geçmişin kendisidir. (Zolberg 1996: 79). Toplumların geçmişlerini nasıl anlattıkları veya hatırlamak istedikleri, sosyal bilimcilerin toplumları anlamaları açısından büyük önem taşır. Başka bir deyişle, günümüz bağlamında sürekli olarak yeniden üretilen geçmişin nasıl inşa edildiğine bakmak, geçmişten çok günümüzü anlamamızı mümkün kılar; çünkü geçmiş, günümüz koşulları ve gerçeklerine göre yeniden üretilmektedir. Dolayısıyla, sosyal bilimciler açısından geliştirilmekte olan ulusal kimlik için geçmişten hangi malzemelerin seçildiğini ve kullanıldığını irdelemek, temel bir öneme sahiptir.

Diğer taraftan müzeler, çeşitli objeleri, sanat eserlerini toplamak, sergilemek, korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak üzere kurulmuşlardır. Ancak doğaldır ki, objelerin seçimi, sergilenme biçimi ve amacı, içinde olunan döneme ve koşullara göre kendilerine yüklenen anlam doğrultusunda, değişkenlik gösterir. Dolayısıyla, Stuart Hall ve Michel Foucault'nun da belirttiği gibi, son derece ideolojik amaçlı kullanılabilir. Sergilenen malzemenin orijinal anlamı ile ona yüklenen anlam ve atfedilen açıklama arasında göze çarpan farklılıklar, farklı yaklaşımların ve yorumların bir sonucudur. Söz konusu olan ideolojik bir inşadır. Bu çerçevede, bazı müzelerin belirli siyasi amaçlara hizmet etmek için gerekli objeleri sergilediklerini söyleyebiliriz. Bu anlamda müzeler hem kurumsal açıdan hem de sembolik açıdan değerlendirilmelidir. Müzeler incelenirken olası her türlü bilgi ve iktidar ilişkisi dikkate alınmalıdır (Hall 1997: 184-185; Foucault 1980).

Foucault'nun bilgi iktidar analizi ışığında bir yaklaşım geliştirme yolu izlenirse, her türlü bilginin, belirli bir tarihsel pratiğin ürünü olduğu görüşü dikkate alınarak bazı bilgilerin stratejik olduğunu kabul etmek gerekir. Diğer bir ifadeyle, her bilgi masum bir şekilde gerçeği yansıtmaz, aksine son derece yanlı olabilir. Yukarıda da belirtildiği gibi, her sergilemenin bir anlam inşa etmesi, üretmesi ve bir şey söylemesi; ayrıca seçici sergilemenin, müzenin ideolojik ve siyasi boyutunun bir kanıtı olması nedeniyledir ki, müzeler ile ulus-devlet, milliyetçilik ve tarih arasında bir ilişki kurulabilmesi mümkün olabilmektedir (aktaran, Hall 1997).

Müzeler hakkında bilgi sahibi olunamamış dönemler veya belleklerden silinmeye çalışılan olaylar ile tarihsel kesitleri, belirli siyasi koşullar oluştuğunda geçmişten bugüne taşıyan kurumlar olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca bu kurumlar, ulusun niteliğinin tanımlandığı, ulusal tarihin ve kültürün inşa edildiği, diğer uluslardan farklılıkların ortaya konduğu ulusal / bireysel kimlik üretim alanlarıdır. Bazen sadece ulusun değil, aynı zamanda devletin de sembolü haline gelirler ve egemen ulus-devletin mikrokozmosu yansıması olurlar (Prösler 1996: 34-35). Sovyetler Birliği döneminde ve sonrasında bağımsızlığını elde eden devletlerde kurulan müzeler, bu anlamda iyi birer örnek teşkil eder.

Sovyet Dönemi ve Sonrasında Tarih ve Kimlik İnşa Eden Müzeler

Aslında çok az rejim, Sovyet rejimi gibi tarihe ilişkin görüşlerini böylesine sistematik bir şekilde müzelerde sergileme yolunu seçmiştir. 1917 devriminin hemen ardından Lenin ve arkadaşları, varolan bütün müzeleri millileştirmiş, yeni ideolojiye adapte etmiş ve ideolojilerini yayma amacıyla yeni müzeler kurmuşlardır. Hatta bu müzelerden bazıları, doğrudan Komünist Parti Merkez Komitesi'ne bağlanmıştır. Marx-Engels Müzesi, Lenin Merkez Müzesi ve Gorki Leninskiye müzeleri örnek olarak verilebilir. Devrim Müzesi ise Kültür Bakanlığı'na bağlanmıştır (Marien Van Der Heijden 1998). Bu anlamda müzeler, devletin ideolojisinin sembolik mekanları olmuşlardır. ideolojik yaklaşımın belirleyiciliğine rağmen bu müzelerin bazıları ise çok önemli sanatsal koleksiyonlar toplayıp sergilemişlerdir. Resim, heykel gibi eserlerin yanı sıra tarihsel önemi olan fotoğraflar, madalyalar gibi birçok obje, binlerle ifade edilebilecek sayılarda toplanmış ve çeşitli müzelerde teşhir edilmiştir.

Sovyetler Birliği, müzeler aracılığı ile kendini diğer dünya ülkelerine tanıtmış ve siyasi rejimini, işçileri baskılardan kurtaran özgürlükçü bir rejim olarak takdim etmiştir. Sovyet Dönemi'nde müzeler, prestijli kurumlar olarak tanımlanmış; devlet tarafından desteklenmiş ve çok yüksek sayıda ziyaretçiye hizmet vermiştir. Ayrıca okul sistemine entegre edilmiş bu kurumlar, eğitim sürecinin bir parçası da olmuşlardır. Sanatsal boyutu ile de dünya müzeciliğiyle rekabet etme hedefinde olan ve bunu aynı zamanda ideolojik bir rekabet gibi tanımlayan Sovyet rejimi, müzeciliği bir propaganda aracı olarak kullanmıştır. Sanat müzelerinin yanı sıra, Sovyet rejiminin anlatıldığı müzeler de yine bu dönemde kurulmuştur. Diğer taraftan Sovyet rejimi, her cumhuriyette benzer müzeler kurmayı ihmal etmemiş ve bu müzeler aracılığıyla yerel kültürü tam olarak yok etmeksizin Sovyet kimliğinin yaratılmasına katkıda bulunmayı hedeflemiştir. Kazakistan'daki Merkez Devlet Müzesi, bu noktada önemli bir örnek teşkil eder. Bilindiği gibi Sovyet rejimi, bazı dönemlerde daha yoğun, bazı dönemlerde ise daha sınırlı bir şekilde olsa da, Sosyalist Cumhuriyetlerin kendi kültürlerini geliştirmelerine ve yaşatmalarına bir alan tanımış; müzeler yoluyla görsel yerel

maddi kültür öğelerinin sergilenmesine, rejimin temel prensipleriyle ve yaratılmak istenen Sovyet kimliği ile çelişmediği ölçüde, diğer bir deyişle biçimsel milliyetçilik sınırlarını aşmadığı sürece izin vermiştir. Buna olanak tanırken, söz konusu cumhuriyetlerin sınırları içerisinde yaşayan diğer etnik gruplara ait kültürel unsurların da dışlanmamasına önem vermiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından gittikçe artan anti-Sovyet politikaların yansımaları, müzecilik alanında da kendini gösterir. Bağımsızlıkla birlikte gündeme gelen kültürel canlanma sürecinde, Kazak kültürünün ve kimliğinin ön plana çıkarılmasında, müzelerin önemli bir rol üstlendiği açıktır. Bu yeni süreçte, gerek müze sayılarındaki artış, gerekse mevcut müzelerde sergilenen malzemelerin niteliğinde ve niceliğindeki değişiklikler, Sovyet rejimine yönelik gelişen tepkilerin somut göstergeleri olarak değerlendirilebilir. Örneğin Kazakistan Merkez Devlet Müzesi'nde, göçebe Kazak kültür öğelerinin kapsamlı bir biçimde sergilendiği yeni bölümlerin açılması ya da Almatı'da ve Çimkent'te Sovyet dönemi baskılarını anlatan yeni müzelerin kurulması, önemli örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kazakların gerek geleneksel yaşam biçimlerine, bir diğer deyişle göçebe yaşam modeline özgü folklorik görsel malzemelerin, gerekse söz konusu bölgedeki Kazak geçmişinin izlerini taşıyan arkeolojik bulguların, önemli malzemeler olarak müzelerdeki yerleri genişletilmiş ve ön plana çıkartılmıştır. Bu bağlamda dikkat çeken bir başka nokta da, Kazak kültürünün sanatçı, edebiyatçı ve yazar gibi önde gelen isimlerinin, milli kimliğin simgeleri olarak müzecilikte kullanılmaya başlanmış olmasıdır. Bu değişimin, milli kimliğin oluşmasına ve güçlenmesine katkı sağladığı açıktır.

Kazakistan'da müzecilik-milli kimlik ilişkisi üzerine yapılmış çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu boşluğu doldurmaya bir katkı sağlayabilmek amacıyla, yukarıda belirtilen yaklaşımdan hareketle, Almatı ve Çimkent'te incelenen iki müzenin sembolik önemi irdelenirken, yakın tarihin ve Kazak milli kimliğinin, söz konusu iki müzede nasıl inşa edildiği incelenmektedir. Bunlardan biri, 2001 yılında Çimkent'te kurulan 'Siyasi Baskı-Sürgün Kurbanları Müzesi'dir; diğeri ise, 2003 yılında Almatı'da kurulan 'Siyasi Baskı-Sürgün Tarihi Müzesi'dir. Bu makale kapsamında incelenen iki müze, Kazakistan'ın Sovyet rejimi boyunca belleklerden silinen bir dönemini ve tahrip edilen kültürel unsurlarını, Kazakistan halkının ve dünyanın bilgisine sunmaktadır.

Siyasi Baskı-Sürgün Kurbanları Müzesi – Çimkent

‘Siyasi Baskı-Sürgün Kurbanları Müzesi’, Kazakistan’ın bağımsızlığının 10. yılında, 2 Kasım 2001 tarihinde Çimkent’te açılmıştır. Müze, K. Riskulbekov caddesinde, Kazakistan’ın ünlü yazarlarından, öğretim üyesi Cusupbek Aymautov’un evinin yer aldığı arsa üzerine inşa edilmiştir. Aymautov, Stalin dönemi baskılarına maruz kalmış ve rejim tarafından ölüme mahkum edilmiştir. Cezası, 1929 yılında infaz edilen yazar, kurşuna dizilerek öldürülmüştür. Güney Kazakistan Valisi’nin desteği ile kurulmuş olan söz konusu müze ile Güney Kazakistan’da yaşanmış baskı dönemini gözler önüne sermek ve

bu dönemin kurbanlarını tanıtmak amaçlanmıştır. Müze yetkililerinin ifadelerine göre müzenin kuruluşundaki amaç, yeni nesile geçmişini anlatmaktır. Dolayısıyla eğitici, öğretici bir amaç güdülmüştür. Ayrıca, tarihi bir adaletsizliğin düzeltilmesine, kurbanların haklarının iadesine ve anılmalarına olanak tanıyan Kazakistan'daki ilk müze olduğu belirtilmektedir.

Ünlü Kazak mimar A. Namanbay tarafından tasarlanmış olan müzenin mimarisinde üç rengin kullanılmış olduğu dikkat çeker: Kırmızı, siyah ve gri. Kırmızı renk kanı, siyah renk matem, gri renk ise dönemin komünist gizli polisinin (NKVD) üniforma rengini temsil etmektedir. Müzede sergilenen malzemeler, Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Komitesi (KNB) arşivinden alınmıştır. Belge ve fotoğrafların arşivden alınabilmesi için kurban ailelerinden dilekçe ile başvurma yoluna gidilerek destekleri alınmıştır. Müze, Sergi Salonu ve Anma Salonu olmak üzere iki salondan oluşmaktadır. Sergi salonunun orta kısmında siyasi baskı kurbanı, M. Çokay, A. Baytursunov, S. Seyfulin gibi birçok Kazak entellektüelinin portreleri yer almaktadır. Portrelerin ortasında yer alan 'Baskı' (*Represya*) adlı heykel, Kazak heykeltıraş E. Ermekov tarafından yapılmış çarpıcı bir eserdir.

Müze çalışanlarının dikkati çektiği nokta, sergilenen fotoğraflarda o dönemi yaşamış insanların yüzlerindeki mutsuz, üzgün ve korku dolu ifadelerdir. Sunulan belge ve fotoğraflarda, 1925 yılında Kazakistan Komünist Partisi başkanı F.I. Galaşokin'in izlediği baskıcı politikalar anlatılmakta ve Galaşokin'e durumlarını anlatan Kazakların yazdıkları mektuplar sergilenmektedir. Mektup yazarlar ile kaybettikleri ya da yaşamakta olan çocuklarının veya torunlarının resimleri, sergilenen fotoğraflar arasında yerini almıştır.

Böylece geçmiş bugünle ilişkilendirilmekte ve anlatılanlar doğrulanmaktadır. Komünist Parti içindeki Turar Riskulov ve Uraz Isayev gibi Kazakların, kolektifleştirme politikasına karşı duruşları, arşiv belgeleriyle kanıtlanıp, bu olayların sorumlusunun Galaşokin ve Moskova olduğu anlatılmaktadır. Zenginlerin topraklarına ve hayvanlara el konulması ve 1926'dan itibaren kolhozların kurulmasına ilişkin belge ve fotoğraflar sergilenmektedir.

Baskıcı politikaların neden olduğu açlık, önemle vurgulanmaktadır. Müzeyi ziyaret edenler, açlık nedeniyle hayatını kaybeden üç milyondan fazla Kazak ile baskı ve açlıktan kaçmak için ülkesini terkederek Çin'e, Afganistan'a ve İran'a göç eden bir milyondan fazla Kazak'a ilişkin ve Ak-mola (şimdiki adıyla Astana) *Aljir* çalışma kampına gönderilen sözde 'vatan haini' eşlerine ait belge, fotoğraf ve kişisel eşya görebilme şansına sahiptir. Ayrıca 1929-1931 yılları arasında açlık ve baskıların neden olduğu isyanlara da önemli bir yer verilmektedir. Bu isyanlardan en çok vurgulanan ve bir

trajedi olarak tanımlanan *Sozak* ayaklanmasıdır ki, sergilenen malzemede, silahsız ve çaresiz halkın nasıl katledildiği anlatılmaktadır. Fotoğraf ve belgelerin yanısıra kişisel eşyalar ve günlüklere de yer verilmektedir. Örneğin, o günlerin koşulları bir hemşirenin günlüğünden adeta gözler önüne serilmekte; ölümlerin nasıl ortalarda kaldığı, gömecek kimselerin olmadığı, sayfa sayfa dile gelmektedir.

Ayrıca, açlık ve ölümlerin çok yüksek düzeylerde olmasının Moskova'nın dikkatini çekmesi hakkında ve dolayısıyla 1932'de Galaşokin'in yanlışlarını tespit etmek üzere gönderilen komisyonla ilgili bilgi verilmektedir. Galaşokin'in görevden alınışı, yerine L. I. Mirzayen'in gelişi ve buna rağmen devam eden baskı politikası vurgulanmaktadır.

Sergilenen malzemeler arasında, öldürülen *Bek*'lerin resimleri de yer almaktadır. Ancak rejimin sadece *Bek*'leri değil, çok çeşitli mesleklerden ve toplumsal tabakalardan insanları da -siyasiler, öğretmenler ve işçiler gibi- baskı altında tuttuğu belgelenmektedir. Örneğin, 1938 yılında, okulda yanlış ders verdikleri gerekçesi ile birçok öğretmenin tutuklanıp öldürülüşü anlatılmaktadır. Vurulan öğretmenler arasında yer alan Ruslara da yer verilmiştir. Öldürülen 35 öğretmenin isim listesini sergilenen belgeler arasında görmek mümkündür. Öldürülenlerin toplu mezarlara gömüldüğü; ölümleri bu mezar yerlerine götüren şoförlerin de öldürüldüğü ve mezar yerlerinin bu yolla saklandığı belirtilmektedir. 1956 sonrasında kayıp aile fertlerini arayanların resmi talepleri ile bunlara cevaben, mezar yerlerinin bilinmediğine dair resmi yanıtlara da yer verilmektedir.

Diğer taraftan, Kazak halkının yanı sıra, Sovyet coğrafyasının çeşitli bölgelerinden Güney Kazakistan'a sürülen halklar hakkında da arşiv belgeleri, fotoğraf ve kişisel eşyaları görmek mümkündür. Bu halklar arasında Koreliler, Polonyalılar, Almanlar, Yunanlılar, Türkler (Ahıska), İranlılar ve bazı Kafkas

halklarına rastlamaktayız. Bu halkların sürgünü, Kazakistan'daki yaşam koşulları, rejimin uyguladığı baskı ve tabi oldukları özel yerleşim politikası hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür.

Siyasi Baskı-Sürgün Tarihi Müzesi- Almatı

Almatı'daki *Siyasi Baskı-Sürgün Tarihi Müzesi*, 21 Ekim 2003 yılında eski KGB binasında, *Adalet* adı altında kurulan Siyasi Baskı Kurbanları Derneği'nin girişimi ve Cumhurbaşkanı'nın emriyle açılmıştır. Müzenin açılmasını öneren bu derneğin başkanı Bekbolat Mustafin, o dönemi yaşamış ve sonradan bir müzeye dönüştürülmüş olan KGB binasının bodrumundaki hücrelerden birinde 14 yıl hapis yatmış bir Kazaktır.

Müzenin finansmanı devlet tarafından karşılanmaktadır. Müze açıldığı dönemde Merkez Devlet Müzesi'nin bir birimi olarak faaliyet göstermiş; 2004 yılında ise, Tarih Müzesi'ne bağlanmıştır. Müzede sergilenen malzemeler, Merkez Devlet Müzesi ile KGB arşivinden temin edilmiştir. Müze, Kazakistan'ın yakın tarihinin karanlık bir dönemini gözler önüne sermek amacıyla atılmış önemli bir adımdır.

1934 yılında inşa edilmiş olan KGB Binası, şehrin merkezinde, *Karasay Batır* ve *Nauruzbay Batır* (eski Dirjinski³) köşesinde yer almaktadır. Bağımsızlık sonrası kurulan bu müze için seçilen KGB binası, müzenin sembolik önemini çarpıcı bir şekilde vurgulamaktadır. Bu bina, Kazakistan'ın Stalin dönemi baskılarını simgeler. Burası, birçok sorgulamanın yapıldığı ve rejim muhalifi olarak değerlendirilmiş kişilerin tutuklu olarak sorgulandığı ve hatta öldürüldüğü bir mekandır. Örneğin, önde gelen Kazak aydınlarından A. Baytursunov ile S. Seyfulin bu binada vurulmuştur. O dönemde tutuklanmalar arasında yer alan birçok Kazak aydını, bu binanın bodrum katında bulu-

nan hücrelerde sorgulanmış, hapis yatmış ve öldürülmüşler, bazıları ise Moskova'daki *Lubyanka* veya Kazakistan'daki *Karлак* çalışma kampına gönderilmiş ya da Sibiry'a sürülmüşlerdir.

Müze binasının yer aldığı *Dirjinski* caddesi (yeni adıyla *Nauruzbay Batır*), Sovyet dönemi boyunca birçok insanın KGB ile özdeşleştiği, geçmeye bile korktuğu, ürkütücü bir caddedir. Müze yetkililerinin ifadelerine göre, insanların belleklerine yer etmiş bu korkutucu imaj, bağımsızlık sonrasında ve müze kurulduktan sonra bile kolaylıkla silinememiştir. O kadar ki, müzeyi ziyaret etmek veya müzeye malzeme getirmek dahi birçok Kazak için kolay olmamıştır. Müze yetkilileri, müzeyi tanıtmak ve ziyaretçi sayısını arttırmak için çeşitli faaliyetler ve duyurular yaptıklarını ifade etmekte; buna rağmen, yıllık ziyaretçi sayısının çok yüksek olmadığını ve müzenin çoğunlukla yabancılar tarafından gezildiğini belirtmektedirler.

Müzeye dönüştürülmüş eski KGB binasının önüne geldiğinizde ilk dikkati çeken, müzenin sembolü olarak seçilmiş olan büyük bir *Şanıraq* heykelidir. Binanın dışında yer alan *Şanıraq*'a baktığımızda, kırık olduğu göze çarpar. Bilindiği gibi *Şanıraq*, Kazak kültüründe son derece önemli bir anlama sahiptir. Göçebe hayatın önemli bir parçası olan söz konusu sembol, aileyi, aile bütünlüğünü ve ailenin sürekliliğini simgelemektedir. Müze çalışanlarının ifadelerine göre, kırık bir *Şanıraq* ile anlatılmak istenen, baskı döneminde Kazak ailesinin nasıl parçalandığıdır. Her ne kadar göçerlik günümüzde ya-

şayan bir Kazak geleneği olmasa da, Kazak toplumunun ve inşa edilen Kazak ulusunun en temel sembolik unsurlarından biri olmaya devam etmektedir.

Müze iki kattan oluşmaktadır. Birinci kattaki salon 1905-1933 yıllarına, yani hem Çarlık döneminin son yıllarına, hem de erken SSCB dönemi baskı politikalarına ait görsel malzemeleri kapsamaktadır. 1905 -1917 yıllarını kapsayan kısımda Çarlık Rusyası'nın Kazak aydınlarına yönelik uyguladığı baskıcı politikalara ilişkin belge ve fotoğraflar yer almaktadır. Bu malzemelerde, günümüz Kazak milliyetçiliğinin *Alaş* hareketine dayandırıldığı ve Sovyet dönemi öncesinde Kazak milli uyanışının başladığının vurgulandığı görülür. Bu çerçevede milliyetçi Kazak aydınları tarafından çıkarılan *Qazak* gazetesine de yer verildiği göze çarpar⁴. Birinci katta sergilenen belge ve resimlerin bir kısmı *Qazak* gazetesi ile *Alaş* hareketi mensuplarının Çarlık rejimine karşı verdikleri mücadeleye, 1916 ayaklanmalarının bastırılışına ve 1917-1920 tarihleri arasındaki kısa bağımsızlık dönemine ilişkindir. *Alaş* partisinin üyeleri ve faaliyetlerinin, Sovyet hükümeti ile çeliştikleri konuların ve onlara karşı uygulanan baskıcı politikaların ön plana çıkarıldığı belge ve fotoğraflara rastlanmaktadır. Halkın zor koşullarını anlatmak üzere Kazak aydınları tarafından Stalin'e yazılan mektuplar da sergilenen belgeler arasındadır. Günümüz Kazak milliyetçilerinden gelen talep doğrultusunda, daha da önemlisi Nursultan Nazarbayev'in de izniyle, Alihan Bukeyhanov ve Mir Yakup Dulatov gibi Kazak aydınların, M.K. Kozıbayev gibi tarihçilerin özellikle yüceltildiği görülür. Dahası, 1930'lardaki baskıcı Stalin politikalarının milyonlarca Kazak'ın ölümüne yol açtığı, arşiv belgelerine dayanılarak açıkça anlatılmaktadır⁵.

İşlenen konulardan bir diğeri ise, yerleşik hayata geçmek istemeyen Kazakların verdikleri mücadeledir. Ayrıca, Rusların Kazakistan'a yerleşmelerine, yerleştikleri yerlere ve sayılarına ilişkin veriler sunulmaktadır. 1920'li yıllardaki açlık ve kötüleşen ekonomik koşullar sonucunda Kazakistan'dan göç etmek zorunda bırakılan Kazakların yaşam koşulları ve Kazak nüfusunun azalışı da belge ve fotoğraflarla anlatılmaktadır.

Diğer taraftan, Sovyetler Birliği'nin kurulma sürecinde zenginlerin mallarının kolektifleştirilmesi, bunu gerçekleştirmek üzere kurulan komisyonlar ve bu politikaların neden olduğu yoksulluk, çeşitli belge ve fotoğraflarla sergilenmektedir. Bu bağlamda, 1932 yılında söz konusu olan büyük açlık dönemine önemli bir yer verilmiştir. Malzemeler, bu dönemde sadece zenginlerin değil, orta halli Kazakların da uğradığı haksızlıklar ve nasıl yoksullaştırıldıklarını anlamak için yeterlidir. Zengin Kazakların mallarına nasıl el konulduğu bir diyorama ile simgelenmektedir. 1929-1931 yılları arasında kolektifleştirme karşıtı işçi isyanları da yine bu nokta da ele alınan başka bir temadır.

Ayrıca, Kazakistan'ın doğal kaynaklarının Rusya'ya götürülmesini eleştiren ve bunların Kazakistan'ın sanayileşmesi için kullanılması fikrini savunan Ka-

zak aydınlarının da ön plana çıkarıldığı görülür. Kazak jeolog ve mühendislerin, doğal kaynakların bulunması ve çıkarılmasına yönelik yürüttükleri çalışmalara dikkat çekilmektedir. Kazakistan'da çıkan yer altı zenginliklerinin yerinde işlenmemesinin sakıncalarını vurgulayan Kazak mühendislerinin tepkileri ve Lenin'in sanayileşme projesine yönelttikleri eleştiriler, dikkat çekilen bir diğer noktadır.

Bunların yanı sıra, Sovyet rejiminin baskıcı özelliğini en açık şekilde gözler önüne seren, Kazakistan'da rejim tarafından kurulan *Karlag* (Karaganda) ve *Aljir* (Astana) gibi çalışma kamplarının kuruluşu, amacı ve işleyişini anlatan belgeler ile bu çalışma kamplarına sürülenlerin sayılarına ilişkin verileri de görmek mümkündür⁶.

Müzenin ikinci katında, 1934-1986 yıllarına ait doküman ve objeleri kapsayacak olan ikinci bir salonun düzenleme çalışmaları halen devam etmektedir. Müze çalışanları, 1934 yılının Kazakistan'da sistematik bir baskının başlangıç yılı olarak kabul edilebileceğini; çünkü Sovyet rejiminin halk düşmanı olarak tanımladığı insanları cezalandırmak üzere kurulan komisyonların ve çalışma kamplarının bu döneme rastladığını belirtmişlerdir. Stalin'in emri ile kurulan bu komisyonlar, ülkenin kent ve köylerindeki halk düşmanlarını tespit etmek ve çalışma kamplarına sürmek yetkisi ile görevlendirilmişlerdir.

Daha önce de belirtildiği gibi, ikinci katta yer alacak salonun başlangıç yılı olan 1934 yılı, aynı zamanda KGB binasının inşa edildiği tarihtir. Bitiş yılı olarak seçilen 1986 yılı ise, çağdaş Kazakistan tarihinde önemli bir dönüm noktasına işaret eder. 17 Aralık 1986'da Almatı'da Kazakistan Komünist Partisi'nin yöneticiliğine Kazak Din Muhammed Kunayev yerine bir Rus'un, Genadii Kolbin'in atanmasına yönelik protesto gösterileri ve protestocuların öldürülmeleri, çok sayıda kişinin tutuklanması bu tarihte gerçekleşmiştir. Kazak toplumunun belleğinde önemli bir yere sahip olan bu olaylar, canlanan milliyetçiliğin ve milli bilincin adeta bir göstergesidir.

1934-1986 dönemi içerisinde, özellikle 1937-38 yıllarının önemseneceği ifade edilmiştir; çünkü, sözkonusu yıllar, baskının en yoğun olarak yaşandığı bir zaman dilimi olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan, 1941-44 yılları arasında yaşanan sürgün dönemine de yer verileceği belirtilmiştir. Bilindiği gibi Kazakistan, bu dönemde gerek Kafkasya, gerekse Sovyetler Birliği'nin başka yerlerinden sürülen birçok etnik grubun yerleştirildiği Sovyet Cumhuriyetlerinden biridir. Ayrıca, 1956'dan itibaren başlayan rehabilitasyon ve aklanma dönemine de yer verileceği belirtilmiştir. Diğer bir ifade ile, baskı döneminde bu binada halk düşmanı olarak tutuklu bulunmuş, sorgulanmış, hapis yatmış veya öldürülmüş insanların yine aynı binada aklanmaları ve kahraman ilan edilmeleri söz konusudur.

Müze yetkilileri ile yapılan görüşmelerde müzenin kurulmasında çeşitli zorluklarla karşılaştığı vurgulanmıştır. En temel zorluk da, o döneme ilişkin eşya ve fotoğraf gibi kişisel eşya bulmaktır. O dönemde bütün mallara el konulduğu, eşya, kitap ve diğer belge ve fotoğrafların kaybolması veya yakılması nedeniyle sergilenecek malzemeleri bulmakta güçlük çekildiği ve bazı ailelerin bu türlü malzemeleri kendi çocuklarına bırakmak istemeleri sebebiyle müze yetkililerine vermeye sıcak bakmadıkları belirtilmiştir.

Müze yetkilileri tarafından, müze çalışanları arasında ağırlıklı olarak tarihçilerin yer aldığı belirtilmiştir. Baskı dönemi konusunda uzmanlaşmış olmanın ise işe alınmada önemli bir etken olduğu vurgulanmıştır. Müzenin kurulma aşamasında çalışanlar, Merkez Devlet Müzesi'nden görevlendirilmiş kişilerdir. Merkez Müze arşivinde toplanmış ve Sovyet döneminde varlığı bile birçok kişi tarafından bilinmeyen belgeler, bu müzede sergilenmektedir.

Müzede düzenli olarak çeşitli etkinlikler, öğrenciler için konferanslar ve baskıya maruz kalmış kurbanları anma günleri düzenlenmektedir. Müzeyi çekici kılabacak ve ziyaret edenlerin sayısını arttıracak türde etkinlikler yapılmaktadır. Özellikle insanların anılarında ürkütücü ve uzak durulması gereken bir mekan olarak yer alan KGB binasının ziyaretçi çekebilmesi için çeşitli tanıtımlar yapılmaktadır. Bu yolla, yakın tarihin bilinmeyen yönlerinin açığa çıkarılması ve gençlere anlatılması hedeflenmektedir. Ağırlıklı olarak Almatı ve çevresindeki baskıları ele alan bu müzenin, sadece bu kent ve çevresinde yaşayanlara veya sadece Kazaklara hitap ettiğini söylemek mümkün değildir. Aslında her toplumsal tarih müzesi, yer aldığı yörenin sınırlarını aşarak diğer ziyaretçiler ve turistlerin ilgisini çeker; çünkü anlatılan, yörede olmuş olayları aktarırken, aynı zamanda bu olayları geniş bir tarihsel perspektife oturtmayı sağlar (Knowles 2001: 18). Siyasi Baskı ve Sürgün Tarihi Müzesi de bu anlamda Çarlık rejiminin son yıllarından başlayarak, başta Stalin dönemi olmak üzere Sovyet rejiminin tüm baskıcı politikalarını, Almatı ve civarında gerçekleşmiş somut olaylardan hareketle gözler önüne sermektedir.

Müze yetkilileri, müzenin bodrum katında yer alan hücrelerin ilerde müzenin bir parçası olarak sergilenmesinin planlandığını belirtmişlerdir. Halen bu hücrelerin kilitli tutulduğu ve müze yetkililerin bile girmesinin yasak olduğu ifade edilmiştir. İleriye dönük projelerden bir diğeri ise, müze bünyesinde bir kütüphane açmak ve daha önemlisi bilgisayar donanımlı bir birim kurarak araştırmacılar için bir merkez kurmak ve baskı dönemine ilişkin varolan tüm verileri içeren bir veritabanını ailelerin hizmetine sunmaktır. Bu projenin amaçlarından biri, baskı döneminde haksız yere suçlanmış kişilerin aklanma sürecini tamamlamak, kayıplar hakkında bilgi edinme koşullarını bilgisayar ortamında hazırlamaktır. Almatı'daki müzede, araştırmacılara yönelik kurulması planlanan bilgisayar merkezi projesi, bir yandan baskı döneminde kur-

ban veren ailelerin kendi geçmişleriyle bir bağ kurabilmelerine olanak sağlamak, diğer yandan da, araştırmacılara, varolan arşiv belge ve bilgilerini sunmak gibi önemli bir hedef gütmektedir.

Sonuç

19. yüzyılın ikinci yarısından bu yana artan bir şekilde müzeler, sınırlı kitlelerin zevklerine hitap eden veya sadece yerel önemi olan kurumlar olmaktan çıkmış, tarih bilinci oluşturan, bilgi üreten, belirli bir ideoloji üreten, ortak değerler ve kimlikler yaratan ve tarihi yeniden yazan kurumlar haline gelmeye başlamışlardır. Toplumsal tarih müzeciliği 20. yüzyılın ikinci yarısında önem kazanmış; toplumların veya kentlerin kendi tarihlerini anlattıkları müzelerin kurulması ise özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde yaygınlaşmıştır (Knowles 2001: 15). Bu makale kapsamında incelenen iki müze, buna iyi birer örnek teşkil etmektedir.

Bu yeni işlevleri yerine getiren müzeler, aynı zamanda birçok sosyal bilim disiplini arasındaki mesafeleri azaltmış ve duvarları yıkmıştır (Braudel 1973). Örneğin, arkeoloji ve tarih arasında önemli bir ilişki kurulmuş, buna sosyoloji, siyaset bilimi gibi disiplinler de eklenmiştir. Bu perspektiften bakıldığında ve müze bilimi alanındaki yeni gelişmeler dikkate alındığında, müzeler, sosyal bilimciler için önemli bir araştırma mekanı haline gelmiştir.

Yukarıda incelenen iki müze, milli kimlik bilincinin giderek güçlenmesinin dışavurumları ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte gelişen milliyetçilik ideolojisinin, diğer bir ifadeyle yükselen Kazak milliyetçiliğinin sembolik göstergeleridir. Kazakistan'ın yeni yönetiminin, komünist döneme ait izleri silmeye çalışırken, müzeleri, bağımsız bir devlet olma, yeni bir tarih yazma ve milli kimlik yaratma sürecinde kendi ideolojisini yayma aracı olarak kullandığını görmektediriz. Bu durum, adeta Sovyet dönemi uygulamalarının bir devamı ve mirası olarak değerlendirilebilir. Zira, Sovyet rejimi de müzeleri aynı amaçla kullanmıştır. Bu bağlamda Sovyet dönemi ve bağımsızlık sonrası dönem karşılaştırıldığında, önemli bir dönüşüm yaşanmakla birlikte müzelerin, ideolojiye hizmet etmeleri açısından dikkat çekici bir süreklilik olduğunu belirtmek gerekir.

Diğer bir ifade ile, bağımsızlık sonrasında daha önceleri komünist toplumu yücelten müzelerin, artık Kazak tarihini yücelten, yıllarca gizli kalmış tarihsel gerçekleri ortaya çıkaran ve Kazak halkına gurur duyması gereken bir geçmiş olduğunu anlatan kurumlar olarak, Kazak milli kimliğinin yeniden inşasına önemli bir katkıda bulunduğu görülür. Bu amaca hizmet edecek müzeler gelişmeye devam etmekte ve yeni ulusal söylemi oluşturmaktadır (Sarsembayev 1999: 330). Kurulmakta olan bu müzelerin Kazak kimliğini

inşa etmede tek başlarına yeterli olmaları mümkün değilse de, yapılan araştırmaya dayanarak, önemli bir katkıda bulunacakları söylenebilir.

Her ne kadar Almatı'daki müze Almatı ve civarında, Çimkent'teki müze ise güney Kazakistan'da hüküm sürmüş baskı ve baskı kurbanlarını anlatmaktaysa da, bu müzeler, sadece o yörelerde oturan insanlara hitap etmemekte, bir araya getirildiğinde Kazak tarihinin belirli kesitlerini su yüzüne çıkartarak Kazak milli tarihindeki boşlukların doldurulmasını mümkün kılmakta ve milli tarih yazımına katkı sağlamaktadırlar. İncelenen iki müze, belleklerden silinmeye çalışılmış bir dönemin tarihini gözler önüne sermekte ve bunu günümüz genç kuşaklarına taşımaktadır. Peki, tarih neden bugünle buluşturulmak istenir? Tarihsel belge ve fotoğraflar neden sergilenir? Bunun ne tür bir toplumsal nedeni olabilir? Bu ve benzeri sorular, bu makale kapsamında, Kazakistan örneğinden hareketle cevaplanmaya çalışılmıştır. Ancak, 'objektif ya da gerçeği olduğu gibi yansıtan bir tarih yazımı mümkün müdür?' gibi bir soruya şüphesiz farklı yanıtlar vermek mümkündür. Her tarih yazımının doğruluğunun kendi içinde bulunduğu tarihsel, toplumsal ve kültürel koşulları çerçevesinde geçerli olduğu düşünüldüğünde (Foucault 1980), Kazakistan örneğini daha geniş bir perspektiften değerlendirmek mümkündür. Bu bağlamda, toplumsal tarih müzesi kuran devlet, kurum veya kişilerin, içinde yaşadıkları dönemin koşullarını ve gerçeklerini iyi değerlendirmeleri gerekmektedir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, bir ülkedeki kültürel çeşitlilik, çoğu zaman farklı gruplar arasında önyargıların ve çatışmaların oluşmasına neden olabilir. Toplumsal tarih müzeleri, bu tür önyargı ve çatışmaları azaltma veya ortadan kaldırmada çok önemli bir rol üstlenebilir. Toplumdaki farklı grupların kültürlerinin, tarihlerinin ve deneyimlerinin sergilenmesi, aynı topraklarda yaşayan farklı grupların hangi noktalarda birbirleriyle benzeştikleri veya ayrıştıklarının ve bu topraklara nasıl geldiklerinin anlatılması toplumsal gerilimleri hafifletmede önemli bir rol oynayabilir (Gonen 2001: 154). Çokkültürlü ve çoketnili bir yapıya sahip Kazakistan'da toplumsal tarih müzelerinde nasıl bir tarih yazılacağı, ülkenin bu yapısını muhafaza ederek bütünlüğünü koruması açısından son derece önemlidir. İncelenen iki müzede sürgün edilen halklara ve Ruslara yer verilmesi, bu iki müzenin, Kazakistan'da, çokkültürlü ve çoketnili yapıya bir alan tanındığı görüşünü destekler niteliktedir. İnşa edilen Kazak milli kimliği ve yazılmakta olan Kazakistan tarihi içinde farklı kültür ve kimliklerin nasıl ve ne kadar yer alacakları, Kazakistan'ın gelecekteki toplumsal ve siyasi istikrarını belirleyecek en temel unsurlardandır.

Açıklamalar

1. Dr. Gül Ersin Durna'ya yapıcı eleştiri ve katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.
2. Bu makale Kazakistan'da 2003, 2004 ve 2005 yıllarında müzelerde yapılan araştırma verilerine dayanmaktadır. Ancak, bu makale kapsamında, sadece bağımsızlık sonrası kurulan iki müzeye ilişkin araştırma verileri kullanılmıştır. Araştırma kapsamında çeşitli müzeler incelenmiş, müze yetkili ve çalışanları ile mülakatlar yapılmıştır. Araştırma sırasında görsel malzeme de toplanmıştır (fotoğraf ve video çekimi)
3. Felix Dirjinski ilk komünist polis teşkilatı olan ÇEKA'nın kurucusu. *Dirjinski*'nin adı Moskova'da bulunan ve aynen Almatı'daki gibi gözüktüğüne alınanların sorgulandığı ve sorguya gidenlerin bir daha dönemeyeceği düşünülen *Lubyanka*, KGB Merkezinin bulunduğu sokağın da adıdır.
4. *Qazak* gazetesi 1912 yılından itibaren daha sonra *Alaş Orda*'nın önderleri olacak Kazaklar tarafından kurulmuş ve 1917 yılına kadar çıkmıştır.
5. Bu konuda detaylar için Martha Brill Olcott'un, *the Kazakhs* adlı kitabına bakınız, s. 260.
6. *Karlag* çalışma kampı halk düşmanı olarak tanımlanan Kazakların gönderildiği bir kamp. *Aljir* ise halk düşmanı eşlerinin gönderildiği bir çalışma kampı.

Kaynakça

- ANDERSON, Benedict (1983), *Imagined Communities*, London:Verso.
- ARSEBÜK, Güven (1983), "Dünden Bugüne Arkeoloji", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, I, İstanbul: İletişim.
- BRAUDEL, Fernand, (1973), *Capitalism and Material Life*, New York: Harper and Row
- DITCHEV, İvaylo (2001), "Les Métamorphoses de L'Identité Bulgare: Musée et Imaginaire National", *Ethnologie Française XXXI*, (2) 329-336.
- FOUCAULT, Michel (1980), *Power/Knowledge-Selected Interviews and Other Writings 1972-77*, (ed. C. Gordon), Brighton: Harvester Press.
- GONEN, Rivka (2001), "Müze Bağlamında Toplumsal Çoğulculuk: Amaçlar ve İkilemler", *Kent, Toplum, Müzeler-Deneyimler-Katkılar* içinde, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 154-165.
- HALL, Stuart (1997), *Representation-Cultural Representations and Signifying Practices*, Londra: Sage.
- HUDSON, Kenneth ve Ann NICHOLLS (eds) (1985), *Directory of Museums and Living Displays*, Londra: Macmillan.
- KNOWLES, Loraine (2001), "Müze Gündeminde Toplumsal Tarih Kavramını Geliştirmek", *Kent, Toplum, Müzeler-Deneyimler-Katkılar* içinde, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 14-20.

- KUNDAKÇI, Gül E. (2002), “19.Yüzyılda Anadolu Arkeolojisine ve Eskiçağ Tarihine Genel Yaklaşım”, *XIII. Türk Tarih Kongresi*, 4-8 Ekim 1999, Kongreye Sunulan Bildiriler, Ankara: Türk Tarih Kurumu. 1083-1094.
- MACDONALD, Sharon (1996), “Introduction”, Macdonald ve Fyfe (der), *Theorising Museums*, Oxford: Blackwell. 1-18.
- MARIEN, Van Der Heijden, <http://www.iisg.nl/publications/mir-intro.html> (1998)
- OLCOTT, Martha Brill (1995), *The Kazakhs*, Stanford: Hoover Institute Press.
- PRÖSLER, Martin (1996), “Museums and Globalization”, Macdonald ve Fyfe (der), *Theorising Museums*, Oxford: Blackwell, 21-44.
- SARSEMBAYEV, Azamat (1999), “Imagined Communities: Kazak Nationalism and Kazakification in the 1990’s”, *Central Asian Survey*, 18 (3): 319-346.
- SKRYPNYK, Hanna (2004), “Les Musées Ethnographiques en Ukraine”, *Ethnologie Française XXXIV*, (2): 309-317.
- ZOLBERG, Vera L. (1996), “Museums as Contested Sites of Remembrance: The Enola Gay Affair”, Macdonald ve Fyfe (eds), *Theorising Museums*, Oxford: Blackwell. 69-82.

Museums Which Revive History and Construct National Identity in Kazakhstan

Assist.Prof.Dr. Ayşegül AYDINGÜN*

Abstract: Nowadays museums are not places where only valuable works of art are exhibited but also places where the history of societies are rewritten and national identities are constructed. Thus, social history museums became a field of research for social scientists. This article analyses the construction of Kazakh national identity and the rewriting of the history of Kazakhstan based on two museums established in Almati and Chimkent after the independence. The article also studies the relationship between museology, nation-state and ideology both from institutional and symbolic perspectives..

Key Words: Museology, nation-state, national identity, history writing, Kazakhstan

* Middle East Technical University, Department of Sociology / ANKARA
aydingun@metu.edu.tr

Музеи строящую национальную личность и воскрешающие историю в Казахстане

Помощник Доцента Доктор Айшегюль Айдынгюн*

Резюме: В наши дни музеи выполняют роль не просто места, где предствалены дорогие произведения культуры, а в то же время являются местом где заново строится национальная личность и заново пишется история народа. Таким образом, общественные исторические музеи стали целью исследования социологов. В данной статье исследуется то, как была вновь возрождена национальная личность казахов и как была написана история Казахстана после завоевания независимости Казахстана беря за основу два музея , снованных в Алматы и Чимкенте. Кроме того, в данной статье музееводство изучается как с точки зрения отношений государство-нация - идеология так и с точки зрения общественной и символической.

Ключевые Слова: Музееводство, государство-нация, национальная личность, писание истории, Казахстан

*Средневосточный Технический Университет, Отделение Социологии / АНКАРА
aydingun@metu.edu.tr